

Грубляк Оксана Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів і кредиту,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7198-9747>

РЕАЛІЇ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Забезпечення гідного рівня соціального захисту осіб пенсійного віку можливе лише за умови стабільної платоспроможності та фінансової збалансованості пенсійної системи держави у довгостроковій перспективі. Метою статті є дослідження поточного стану пенсійного забезпечення в Україні та визначення шляхів його вдосконалення з урахуванням досвіду розвинених країн світу. У ході аналізу виявлено, що Пенсійний фонд України наразі не в змозі самостійно забезпечувати виплати пенсій, що зумовлює постійне залучення коштів з державного бюджету та Єдиного казначейського рахунку для покриття дефіциту. На основі аналізу чинних законодавчих ініціатив, спрямованих на реформування солідарної пенсійної системи, впровадження накопичувального рівня пенсійного забезпечення та розвиток недержавного пенсійного страхування, сформульовано пропозиції щодо перспектив модернізації пенсійної системи України.

Ключові слова: пенсійне забезпечення, солідарна система, накопичувальна система, недержавні пенсійні фонди.

Oksana Hrubliak

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Finance and Credit,

Yury Fedkovich Chernivtsi National University

THE REALITIES OF PENSION PROVISION FOR UKRAINIANS

Pension provision is one of the key elements of a country's social security system and an important tool for maintaining the well-being of elderly citizens. In the context of economic instability, martial law, high rates of labor migration, and demographic aging of the population, the issue of the financial sustainability of Ukraine's pension system has become particularly acute. The growing deficit of the Pension Fund, the low level of pension payments, and the dependence on budget subsidies create the need for a thorough analysis and the search for effective reform mechanisms. The purpose of the study was to determine the current state of pension provision in Ukraine, identify its key problems, and develop proposals to enhance the system's financial sustainability and social fairness. The research applied statistical analysis methods to assess the dynamics of pension payments and Pension Fund revenues; comparative analysis to study the experience of pension reforms in EU countries; and a systems approach to comprehensively evaluate the effectiveness of the current three-tier pension model. The analysis revealed that the dominance of the pay-as-you-go (solidary) system amid demographic decline creates significant financial pressure. The funded pillar is still in the implementation phase, while private pension funds remain underdeveloped. The main problems identified include low levels of formal employment, a large shadow economy, unequal pension distribution, and a limited range of financial instruments for long-term savings. Proposed reform measures include stimulating formal employment, introducing a mandatory funded pension system, promoting financial literacy, and supporting private pension initiatives. The current realities of pension provision in Ukraine demonstrate the need for systemic reforms aimed at diversifying sources of financing, balancing the solidary and funded components, and adapting successful international practices to national conditions.

Keywords: pension provision, solidarity system, accumulation system, non-state pension funds.

Постановка проблеми. В умовах загострення соціально-економічної ситуації в Україні, зумовленої наслідками пандемії COVID-19 та військовою агресією з боку росії, питання ефективного функціонування пенсійної системи набуває особливої ваги. Зокрема, варто підкреслити, що солідарна модель пенсійного забезпечення перебуває у стані глибокої кризи, а перспективи її подальшого існування залишаються невизначеними.

Україна входить у топ-15 країн із найвищими темпами скорочення населення. Співвідношення між чисельністю працездатного населення в Україні та населення пенсійного віку збільшується [1]. Зменшення чисельності працездатного населення обумовлює зменшення чисельності платників єдиного соціально внеску та водночас збільшує пенсійні видатки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні положення суті пенсійного забезпечення

розроблені й окреслені в наукових працях таких вітчизняних учених, як О. Драбик [2], Б.О. Зайчук, В.С. Никитенко, В.І. Семендяєвої [3], Р.М. Корнацької [4], М.М. Шумило [5], Д.С. Жук [6]. Питання реформування системи пенсійного забезпечення та виявлення шляхів її вдосконалення досліджувались такими науковцями, як К. Демченко [7], І.Я. Чугунов [8], Я.В. Дробот [9], О.П. Кириленко [20] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Демографічні зміни, зокрема зниження рівня народжуваності та зростання тривалості життя населення, створюють серйозні виклики для стабільності публічних фінансів, насамперед для пенсійної системи. Зменшення чисельності осіб працездатного віку безпосередньо призводить до скорочення бази платників єдиного соціального внеску, що, у свою чергу, знижує доходи Пенсійного фонду України. Паралельно з цим відбувається збільшення навантаження на систему соціального захисту через зростання частки осіб похилого віку, що потребують пенсійних виплат. Такий дисбаланс між кількістю платників та отримувачів пенсійних коштів загрожує фінансовій стійкості солідарної пенсійної системи. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба в реформуванні існуючої моделі пенсійного забезпечення через запровадження накопичувального компонента. Створення обов'язкової загальнодержавної накопичувальної системи дозволить громадянам здійснювати персональні пенсійні заощадження, підвищуючи рівень фінансової безпеки у старшому віці та забезпечуючи багаторівневу структуру пенсійного забезпечення в країні.

Мета статті. Воєнний стан в Україні вкотре показав, що українцям необхідно формувати для себе систему захисту свого майбутнього від нестабільних ситуацій в державі. Важливим аспектом такої

системи є формування належного рівня пенсійного забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попри нестабільну фінансову систему, розвиток недержавного пенсійного забезпечення є вкрай важливим. Адже, пенсійний фонд щороку виконується з значним дефіцитом, який постійно дотується із державного бюджету. З іншої сторони – це старіння української нації, на сьогодні кожний третій українець є пенсіонером.

І тому, необхідно створити в Україні функціонуючу багаторівневу систему пенсійного забезпечення, як і у всіх європейських країнах, що дозволить українцям після виходу на пенсію отримувати достойну пенсію, а також вирішить макроекономічну проблему, зокрема, подолає традиційний дефіцит пенсійного фонду.

Пенсійна система України, яка діє сьогодні, сформувалась ще у 2004 році та складається з трьох рівнів пенсійного забезпечення: солідарна, обов'язкова накопичувальна, необов'язкова накопичувальна. Однак, така структура пенсійної системи є досить формальною, так як повноцінно функціонує лише одна складова – солідарна. Адже, пенсійні виплати пенсіонерам наразі формуються лише з одного джерела – солідарної системи Пенсійного фонду України.

Основний принцип дії солідарної системи пенсійного забезпечення представлено на рис. 1.

Єдиний соціальний внесок (ЄСВ), який становить 22% від фонду оплати праці, підлягає розподілу, з якого основна частка – близько 85,6% – спрямовується до Пенсійного фонду України та використовується для фінансування пенсійних виплат нинішнім пенсіонерам у поточному режимі. На кінець 2022 року Пенсійний фонд України зіштовхнувся зі значним дефіцитом, який перевищив 200 млрд грн,

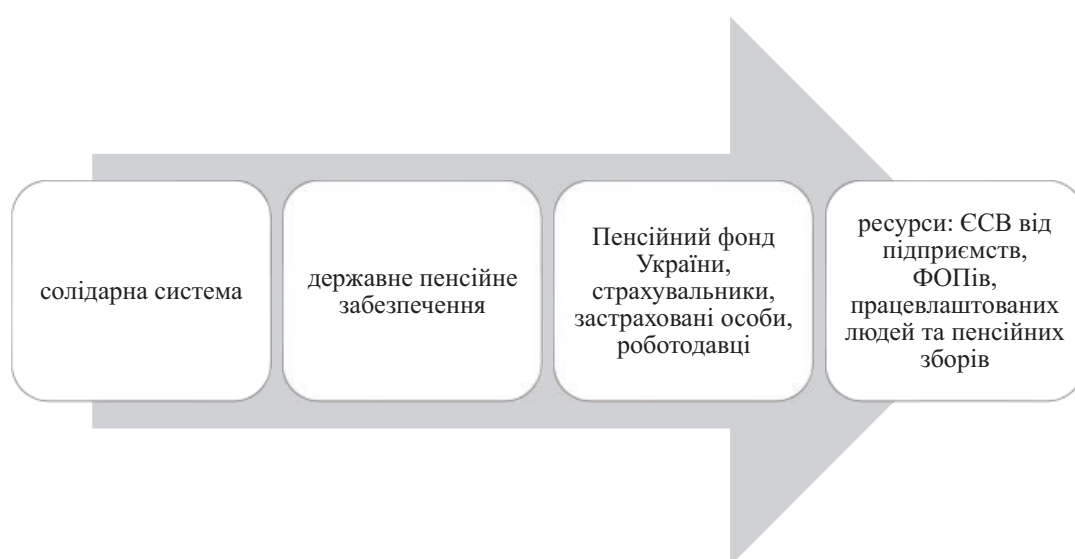

Рис. 1. Схема дії солідарної системи пенсійного забезпечення в Україні

Джерело: власна розробка автора

що еквівалентно приблизно 30% його загального бюджету. З метою покриття цього дефіциту щорічно з державного бюджету виділяються додаткові кошти в значному обсязі (див. табл. 1).

У 2016 році у порівнянні з 2015 роком загальна сума ЄСВ впала на 35%, що спричинено зменшенням ставки ЄСВ з 34,7% до 22%. Таке зменшення ставки ЄСВ впроваджено з метою виходу заробітної плати з тіні. Фактично ставка ЄСВ зменшилась на 36,5% і спричинила зменшення надходжень на 35,2%. Тому можна вважати, що за перший рік реформа не досягла своєї цілі.

Подальший приріст надходжень ЄСВ у фонди, зокрема у 2017 році, спричинено приростом мінімальної зарплати: у 2017 році остання зросла з 1600 грн до 3200 грн, на 50%. Такі зміни спричинили приріст надходжень ЄСВ у 2017 році на 44% і фактично перекрили значне падіння 2016 року.

Зміни в динаміці надходжень єдиного соціального внеску (ЄСВ), характерні для 2020–2021 років, були зумовлені законодавчими ініціативами, спрямованими на підтримку платників податків та самозайнятих осіб у зв'язку з впровадженням заходів протидії поширенню COVID-19. Зокрема, у періоди з 1 по 31 березня, з 1 по 30 квітня та з 1 по 31 травня 2020 року від обов'язку нарахування, розрахунку та сплати ЄСВ за себе були тимчасово звільнені такі категорії платників: фізичні особи – підприємці, у тому числі платники єдиного податку; особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність; члени фермерських господарств [13].

Вимогу про сплату мінімального страхового внеску не застосовували до таких осіб, котрі не отримували дохід (прибуток) у звітному кварталі або окремому місяці звітного кварталу.

Надходження коштів з Державного бюджету України корелює з приростом надходження ЄСВ, тобто нестача коштів у пенсійному фонді покривається дотаціями з бюджету. Однак у 2020–2021 роках пенсійний фонд недоотримав також значних надходжень з державного бюджету, що викликало значний дефіцит фонду. Унаслідок цього у 2020 році Пенсійний фонд України активно користувався позиками з Єдиного казначейського рахунку для покриття тимчасового дефіциту ліквідності. Проте за підсумками року не вдалося повернути 12,9 млрд грн. Загальний обсяг непогашених запозичень перед Державним казначейством станом на 1 січня 2021 року становив 62 млрд грн [14].

У 2021 році ця проблема посилилась за рахунок рішення Уряду щодо пришвидшення індексації пенсій у лютому 2021 року [15]. Прискорена індексація пенсій потребувала видатків пенсійного фонду додатково на 6,9 млрд грн, попри те, що коштів у бюджеті на це не передбачалось.

На сьогоднішній день солідарна система пенсійного забезпечення в Україні стикається з об'єктивними труднощами у виконанні свого основного завдання – гарантування гідного рівня пенсійного доходу громадянам. Основними причинами цього є несприятливі демографічні тенденції, зокрема старіння населення, недостатній рівень заробітних плат, а також розгалужена система соціальних пільг, спрямована на підтримку вразливих верств населення. Надходжень до Пенсійного фонду України виявляється недостатньо для забезпечення повноцінного фінансування пенсійних виплат.

У зв'язку з цим актуалізується необхідність впровадження другого рівня пенсійного забезпечення – обов'язкової накопичувальної системи. Її суть поля-

Таблиця 1

Динаміка показників солідарної системи пенсійного забезпечення в Україні, млн грн

Показник	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Власні доходи пенсійного фонду	169873,9	111706,6	158910,1	202084,3	241752,4	281751,5	334185,7	403937,3
В т.ч. ЄСВ	165366,9	107148,0	154300,7	196854,7	236262,0	254509,3	301433,1	375420,0
Приріст ЄСВ	x	-35,2	44,0	27,6	20,0	7,7	18,4	24,5
Кошти державного бюджету	94811,6	142586,2	133458,6	150091,0	181770,1	180738,5	174740,9	209277,9
Приріст надходжень з державного бюджету	x	50,4	-6,4	12,5	21,1	-0,6	-3,3	19,8
Всього доходи пенсійного фонду	264685,5	254292,8	292368,7	352175,3	423522,5	462490	508926,6	613215,2
Частка державних дотацій у загальній сумі доходів	35,8	56,1	45,6	42,6	42,9	39,1	34,3	34,1
Видатки Пенсійного фонду України	265667,8	253448,5	291467,3	358604,6	435942,3	479343,3	520845,1	590098,4
Приріст видатків Пенсійного фонду України	x	-4,6	15,0	23,0	21,6	10,0	8,7	13,3
Дефіцит пенсійного фонду	-982,3	844,3	901,4	-6429,3	-12419,8	-16853,3	-11918,5	23116,8

Джерело: Пенсійний фонд України [10]

гає у формуванні індивідуальних накопичень громадян у спеціалізованому Накопичувальному фонді або через механізми недержавного пенсійного страхування, з подальшим спрямуванням цих ресурсів на фінансування довічних пенсій чи одноразових виплат. Запровадження такої моделі сприятиме фінансовій стабілізації пенсійної системи та підвищенню добробуту людей похилого віку.

Основний принцип дії накопичувальної системи пенсійного забезпечення представлено на рис. 2.

Незважаючи на те, що ще в законодавстві 2003 року була закладена норма щодо запровадження накопичувального рівня пенсійної системи [11], на практиці цей механізм досі не запрацював. Лише у 2023 році в державній політиці почали формуватись умови для його фактичного запуску.

Суть накопичувальної пенсійної системи полягає в щомісячному обов'язковому перерахуванні частини заробітної плати працівника до спеціалізованого Накопичувального фонду або обраного ним недержавного пенсійного фонду. Ці кошти зараховуються на індивідуальні рахунки застрахованих осіб, де вони зберігаються, інвестуються та приносять прибуток, тим самим формуючи майбутній розмір пенсійних виплат. На сьогоднішній день питання впровадження цього пенсійного рівня, його механізми та параметри є предметом широкого суспільного та експертного обговорення.

Згідно проекту Закону України «Про накопичувальне пенсійне забезпечення» накопичувальний внесок має становити: «1 % у 2023 році, 1,5 % у 2024 році, 2 % у 2025 та наступні роки до бази нарахування накопичувального внеску» [16].

Отримання пенсійних виплат із накопичувальної системи можливе в різних форматах: щомісячна виплата, одноразове отримання коштів для тих осіб, які не зможуть сформувати достатній обсяг накопичень, а також дострокове використання коштів у випадках серйозних захворювань, встановлення

інвалідності або переїзду за кордон на постійне місце проживання.

Запровадження обов'язкових накопичувальних пенсійних рахунків розглядається як ключовий елемент модернізації пенсійної системи України. Це обумовлено демографічними тенденціями: кількість осіб працездатного віку, які здійснюють сплату єдиного соціального внеску, поступово зменшується, що створює додаткове навантаження на державний бюджет і пенсійний фонд. Для ілюстрації: наприкінці 2022 року кількість пенсіонерів в Україні становила 10,7 млн осіб, тоді як число платників єдиного соціального внеску дорівнювало 10 млн [10].

Окремим напрямом є третій рівень пенсійного забезпечення – добровільне недержавне пенсійне страхування. Він дає громадянам змогу самостійно створювати особисті накопичення, які в подальшому дозволять отримати додаткові пенсійні виплати на додачу до основної пенсії із солідарної системи, що сприятиме підвищенню добробуту людей у похилому віці.

Основний принцип дії добровільного недержавного пенсійного забезпечення представлено на рис. 3.

В Україні система добровільного недержавного пенсійного забезпечення функціонує через недержавні пенсійні фонди (НПФ). Внески до таких фондів робляться добровільно вкладниками і накопичуються на їхніх індивідуальних пенсійних рахунках, де також нараховується інвестиційний дохід. За 10 років до досягнення офіційного пенсійного віку учасник НПФ отримує додаткові пенсійні виплати, які не залежать від стажу роботи чи державних пенсійних виплат.

До участі у цій системі можуть долучатися як фізичні особи, які сплачують внески за себе або за членів родини, так і юридичні особи, які забезпечують пенсійний захист своїх працівників. Крім того, внески у недержавні пенсійні фонди дають можливість фізичним і юридичним особам скористатися податковими пільгами.

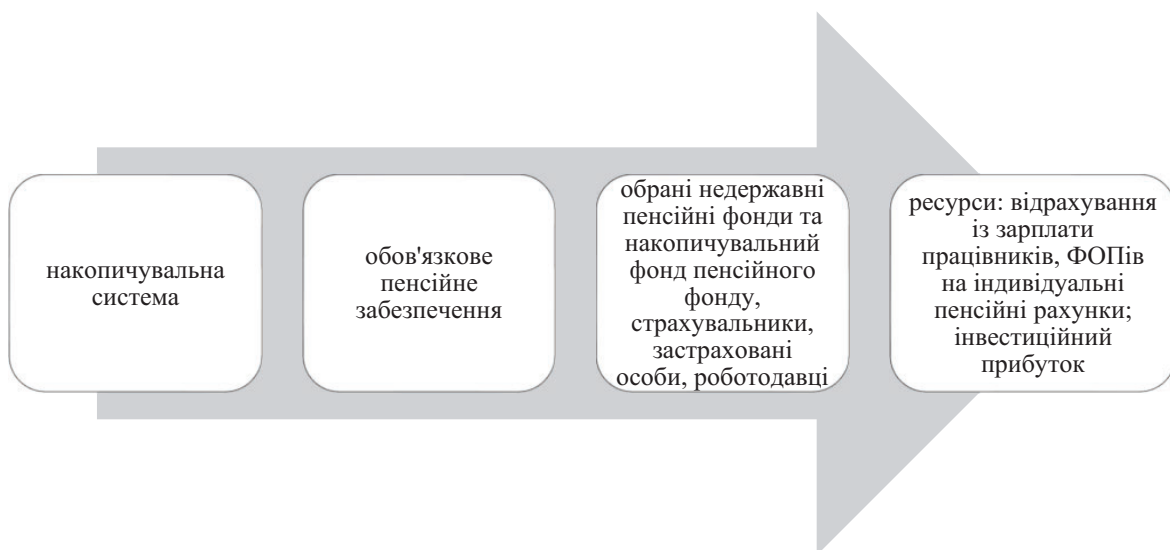

Рис. 2. Схема дії накопичувальної системи пенсійного забезпечення в Україні

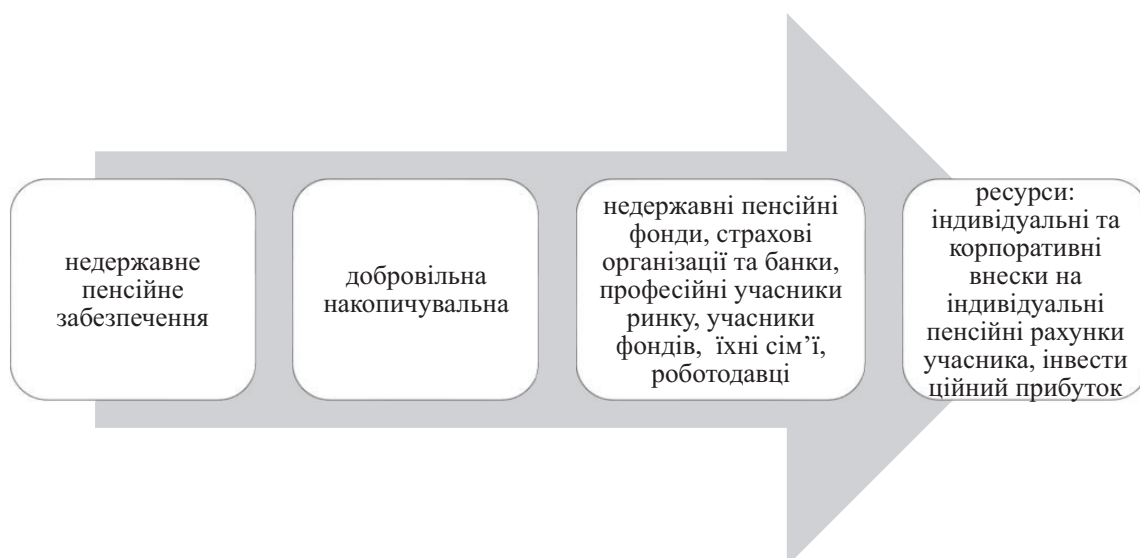

Рис. 3. Схема дії добровільного недержавного пенсійного забезпечення в Україні

У системі добровільного недержавного пенсійного забезпечення розмір виплат пенсійним вкладникам формується залежно від обсягу внесків, тривалості їх накопичення та отриманого інвестиційного доходу, що нараховується на ці кошти. Таким чином, недержавний пенсійний фонд виступає як механізм довгострокового накопичення пенсійних коштів, який дає можливість кожному учаснику впливати на розмір майбутніх пенсійних надходжень. Саме індивідуальне добровільне накопичення є фундаментом пенсійної системи у більшості розвинених країн. Для України це слугує важливою альтернативою традиційній солідарній пенсійній системі, яка впроваджується поступово.

Коронакриза та війна суттєво позначилися на фінансовому секторі України, зокрема на роботі недержавних пенсійних фондів (НПФ). Сьогодні

НПФ зіштовхуються з численними викликами, серед яких висока інфляція (26% у 2022 році), зростання облікової ставки до 25%, суттєва девальвація гривні (34%), а також втрати через відчуження акцій низки українських компаній, що перебували у їхніх активах (наприклад, акції Укрнафти та Мотор Січ, які належали 23 фондам на суму 10,9 млн грн). Крім того, скасування обмежень на обіг державних облігацій у серпні 2022 року призвело до підвищення річних ставок майже до 20%, що знизило вартість цих цінних паперів у портфелях НПФ. Низькі депозитні ставки, які не компенсували інфляцію (середня ставка на початку року становила 9%, а до кінця 2022 року зросла до 12,7%), а також падіння світових фондових індексів – індекс S&P 500 знизився на 19,4%, NASDAQ – на 33,1% – також вплинули на доходи фондів. Усе це спричинило фінансові втрати

Таблиця 2
Динаміка показників системи добровільного недержавного пенсійного забезпечення в Україні

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Кількість НПФ	62	65	63	60	60
Загальна кількість учасників НПФ, тис осіб	855,3	874,6	883,0	890,7	887,8
Темп приросту кількості учасників, %	x	2,3	1,0	0,9	-0,3
Загальна вартість активів НПФ, млн грн	2 745,2	3 143,3	3 563,7	3 867,7	4 146,0
Темп приросту вартості активів, %	x	14,5	13,4	8,5	7,2
Пенсійні внески, млн грн	2 000,5	2 160,8	2 377,9	2 618,3	2 819,0
Темп приросту пенсійних внесків, %	x	8,0	10,0	10,1	7,7
Пенсійні виплати, млн грн	809,9	947,4	1 107,4	1 287,2	1461,1
Кількість учасників, що отримали/ отримують пенсійні виплати, тис. осіб	81,3	83,9	87,0	90,0	91,9
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	1 767,7	2 200,0	2 635,7	2 957,4	3 285,6
Темп приросту інвестиційного доходу, %	x	24,5	19,8	12,2	11,1
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн грн	1 440,5	1 810,9	2 179,5	2428,7	2683,6

Джерело: Сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [17]

для учасників недержавних пенсійних фондів і негативно позначилося на їхній доходності.

Хоча абсолютні значення показників, що характеризують ринок недержавного пенсійного забезпечення в Україні зростають (крім кількості учасників НПФ, які у 2022 році зменшились на 2,9 тис осіб), темпи приросту кількості учасників, вартості активів, пенсійних внесків, інвестиційного доходу НПФ значно падає і переломним роком був 2020 – рік активної стадії коронакризи.

Кількість учасників НПФ станом на кінець 2022 року становить 887,8 тис осіб, що складає тільки 4,8% від працездатного населення України. Це свідчить про низьку популярність в Україні системи недержавного пенсійного забезпечення та недовіру вкладників до цієї системи.

Одним із ключових показників, що відображають стан системи недержавного пенсійного забезпечення, є обсяг пенсійних внесків від учасників. На кінець 2022 року загальна сума цих внесків становила 2819,0 млн грн, що перевищує показники попереднього року на 7,7% і на 10,1% у порівнянні з 2020 роком. Зростання загальної суми пенсійних внесків у 2022 році було в основному зумовлене значним збільшенням внесків фізичних осіб, які за рік зросли на 19,2%, а порівняно з 2020 роком – на 41,4%.

Одним із джерел пенсійних виплат НПФ є інвестиційний дохід. Тому для збереження пенсійних заощаджень громадян НПФ здійснює інвестування пенсійних активів в інструменти фінансового ринку (рис. 4).

Стратегія недержавних пенсійних фондів щодо інвестування пенсійних активів є досить консервативною, у порівнянні з іншими фінансово-кредитними установами. Тому напрямами інвестування НПФ пенсійних вкладів залишаються державні цінні папери та грошові кошти на депозитах у банках. Однак доходність таких інструментів фінансового ринку на сьогодні не покриває навіть рівень інфляції (середня ставка по річних банківських депозитах юридичних осіб становить 11% [18], а рівень інфляції за 2022 рік становив 26,6% [19]) (рис. 5).

Незважаючи на вплив перелічених вище негативних факторів, сектор недержавного пенсійного забезпечення показав здатність ефективно функціонувати навіть у таких складних умовах. З огляду на довгостроковий характер пенсійних накопичень доцільно розглядати результати діяльності протягом тривалого періоду, не менше трьох років. Станом на 2022 рік серед лідерів ринку суттєвих змін не спостерігається. Найкращі фінансові показники продемонстрували фонди «Соціальна Перспектива», «Приват Фонд», «Династія», «Емерит-Україна» та «Золота Осінь». Водночас, навіть за три останні роки жоден недержавний пенсійний фонд не показав доходність, що дорівнювала або перевищувала рівень інфляції.

Отже, подальший розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні безпосередньо залежить від стану економіки, фінансового ринку та створення надійних і прибуткових фінансових інструментів для інвестування пенсійних активів.

Однак, недержавні пенсійні фонди в Україні працюють з 2005 року. І в складних умовах: великою

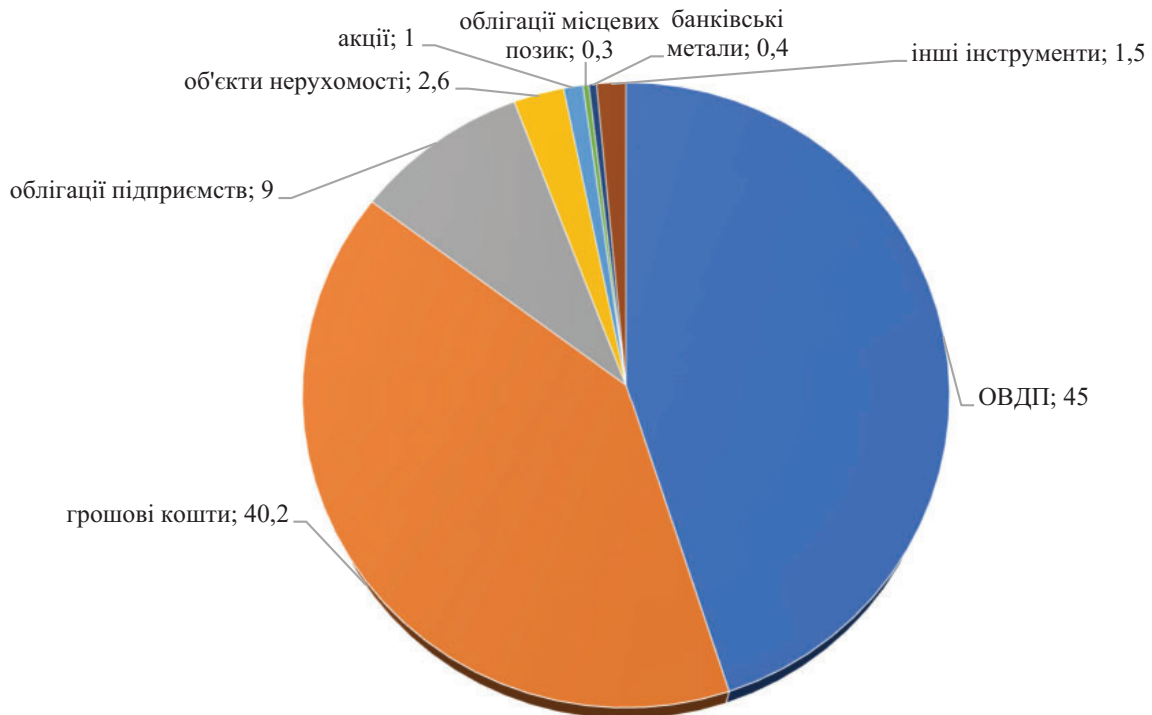

Рис. 4. Структура інвестованих пенсійних активів у 2022 році, %

Джерело: Сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [17]

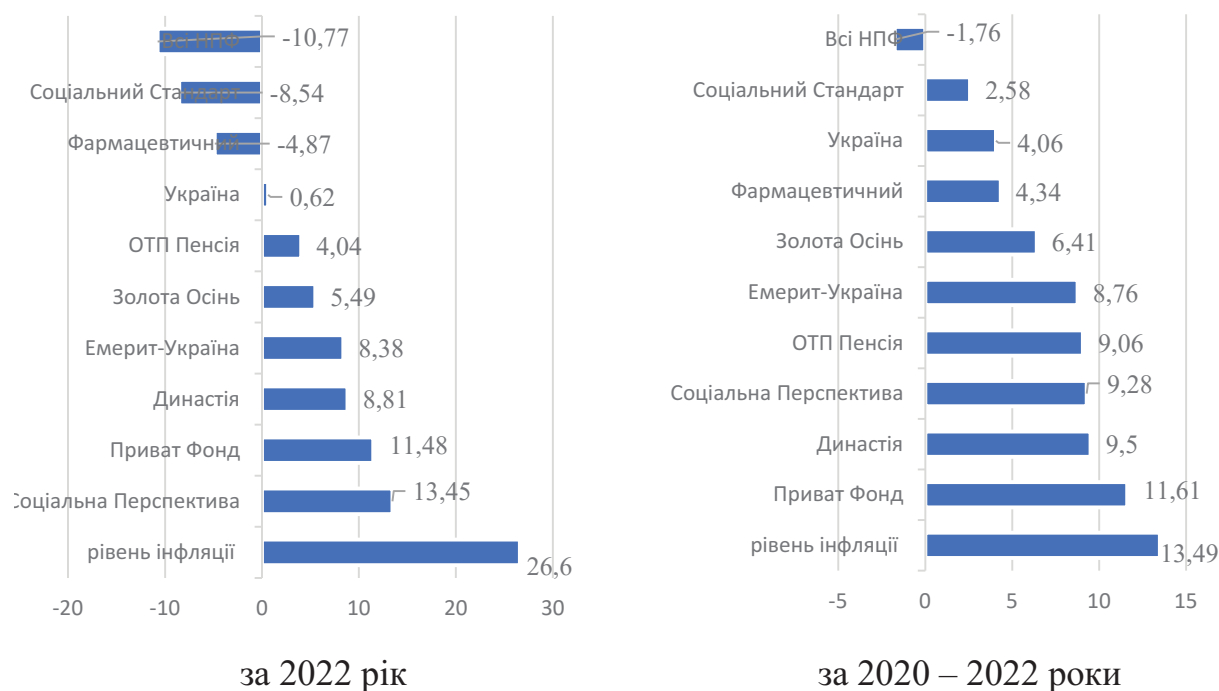

Рис. 5. Структура інвестованих пенсійних активів у 2022 році, %

Джерело: Сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [17]

часткою тіньової зарплати, нестабільною фінансовою системою, періодичністю економічних криз, девальвацією гривні, інфляцією вже довели свою ефективність, впорались з завданням зберегти пенсійні накопичення українців.

Висновки. Отже, сьогодні вже існує для населення України можливість накопичувати пенсію за допомогою приватних інститутів на третьому рівні системи пенсійного забезпечення: банківські депозити, участь в страхуванні життя та недержавних пенсійних фондах. Однак низький рівень фінансової грамотності, низька довіра до фінансових інструментів, низький рівень заробітних плат призводить до того, що послуги НПФ не користуються попитом населення, а солідарна система пенсійного забез-

печення поки що формує лише мінімальний рівень пенсійних виплат для пересічних українців, та й вона з часом не забезпечить пенсією всіх громадян.

Впровадження додаткової накопичувальної системи в Україні є надзвичайно важливим кроком. Така система не лише сприятиме підвищенню рівня соціального захисту населення, але й сприятиме економічному розвитку країни, оскільки індивідуальні пенсійні накопичення, що формуються в межах обов'язкової накопичувальної системи, інвестуються у національну економіку. Для порівняння, у 88 країнах-членах ОЕСР, де діють накопичувальні пенсійні системи, обсяг пенсійних активів в середньому дорівнює близько 70% ВВП, тоді як в Україні цей показник становить лише 0,1% ВВП.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Пищуліна О. Система пенсійного забезпечення громадян: чи можна врятувати пенсії для українців. *Центр Разумков*. 2022. URL: https://razumkov.org.ua/images/2022/11/15/sys_pens_zab.pdf
2. Драбик О. М. Державне регулювання пенсійного забезпечення в контексті соціального розвитку. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. 2018. Вип. 3-4(74). С. 95–102. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/270>
3. Система пенсійного забезпечення: сьогодні і завтра: коментар застосування Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» / Б. О. Зайчук, В. С. Никитенко, В. І. Семендяєва. Київ : Формат, 2004. 345 с.
4. Корнацька Р. М. Реалії та перспективи пенсійного забезпечення в Україні. *Світ фінансів*. 2013. № 3. С. 30–35. URL: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/view/741/749>
5. Шумило М. М. Сучасний стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні: за матеріалами наукового повідомлення на засіданні Президії НАН України 21 грудня 2016 р. *Вісник Національної академії наук України*. 2017. № 2. С. 76–87.
6. Жук Д. С., Касич А. О. Напрями реформування пенсійної системи України. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2016. № 2 (56).
7. Демченко К. І. Проблеми сучасного пенсійного забезпечення України і шляхи їх вирішення. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі*. 2017. Вип. 12. С. 80–85. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/365436.pdf>
8. Чугунов І., Насібова О. Еволюція фінансового механізму пенсійного забезпечення. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2016. № 1. С. 80–97.

9. Дробот Я. В., Резніченко Н. В. Проблеми та напрямки реформування пенсійної системи в Україні. *Фінансовий простір*. 2016. № 1. С. 21.
10. Звіт про виконання бюджету. Пенсійний фонд України. URL: <http://pfu.spov.com.ua/> (дата звернення: 5.07.2023).
11. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058> (дата звернення: 5.07.2023).
12. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV. URL: [zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15](http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15) (дата звернення: 5.07.2023).
13. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 5.07.2023).
14. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/> (дата звернення: 5.07.2023).
15. Про додаткові заходи соціального захисту пенсіонерів у 2021 році: Кабінет Міністрів України, Постанова від 22.02.2021 № 127. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/127-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 5.07.2023).
16. Про накопичувальне пенсійне забезпечення: Проект Закону України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1733068> (дата звернення: 5.07.2023).
17. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/#tab-5> (дата звернення: 5.07.2023).
18. Депозитні ставки українських банків. URL: <https://minfin.com.ua/ua/deposits/stats/> (дата звернення: 5.07.2023).
19. Індекс інфляції в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (дата звернення: 5.07.2023).
20. Кириленко О. П., Малиняк Б. С. та ін. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи: монографія. Тернопіль: THEU, 2013. 350 с.

REFERENCES

1. Pyshchulina, O. (2022) System pension provision of citizens: is it possible to save pensions for Ukrainians. *Tsentr Razumkov*. 2022. Retrieved from: https://razumkov.org.ua/images/2022/11/15/sys_pens_zab.pdf [in Ukrainian]
2. Drabik O.M. (2018) State regulation of pension provision in the context of social development. *Naukovo-vyrobnychyi zhurnal «Innovatsiina ekonomika»*. Vol. 3–4(74). P. 95–102. Retrieved from: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/270> [in Ukrainian]
3. Zaichuk, B.O., Nikytenko, V.S., Semendyaeva, V.I. (2004) Pension system: today and tomorrow: commentary on the application of the Law of Ukraine "On Mandatory State Pension Insurance". Kyiv: Format. 345 p. [in Ukrainian]
4. Kornatska, R. M. (2013) Realities and prospects of pension provision in Ukraine. *Svit finansiv*. № 3. P. 30–35. Retrieved from: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/view/741/749> [in Ukrainian]
5. Shumylo, M. M. (2017) The current state and prospects for the development of the pension system in Ukraine: according to the materials of the scientific report at the meeting of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine on December 21, 2016. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. № 2. P. 7687. [in Ukrainian]
6. Zhuk, D.S., Kasyh, A.O. (2016) Directions of reforming the pension system of Ukraine. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnologichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*. № 2 (56). P. 2. [in Ukrainian]
7. Demchenko, K. I. (2017) Problems of modern pension provision of Ukraine and ways to solve them. *Aktualni naukovy doslidzhennia v suchasnomu sviti*. Vol. 12. P. 80–85. Retrieved from: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/365436.pdf> [in Ukrainian]
8. Chugunov, I., Nasibova, O. (2016) Evolution of the financial mechanism of pension provision. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*. № 1. P. 80–97. [in Ukrainian]
9. Drobot, Ya.V., Reznichenko, N.V. (2019) Problems and directions of reforming the pension system in Ukraine. *Finansovyi prostir*. № 1. S. 21 [in Ukrainian]
10. Budget execution report. Pension Fund of Ukraine. Retrieved from: <http://pfu.spov.com.ua/> [in Ukrainian]
11. Law of Ukraine about mandatory state pension insurance № 1058-IV. (2003, July 09). Retrieved from: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058> [in Ukrainian]
12. Law of Ukraine about non-state pension provision № 1057-IV. (2003, July 09). Retrieved from: [zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15](http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15) [in Ukrainian]
13. Law of Ukraine about the collection and accounting of a single contribution to mandatory state social insurance № 2464-VI. (2010, July 08). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> [in Ukrainian]
14. Official website of the State Treasury Service of Ukraine (2023). Retrieved from: <https://www.treasury.gov.ua/> [in Ukrainian]
15. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine about additional social protection measures for pensioners in 2021 №127 (2021, February 22). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/127-2021-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]
16. Draft Law of Ukraine about accumulative pension provision. Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1733068> [in Ukrainian]
17. Official site of the National Securities and Stock Market Commission. Retrieved from: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/#tab-5> [in Ukrainian]
18. Deposit rates of Ukrainian banks. Retrieved from: <https://minfin.com.ua/ua/deposits/stats/> [in Ukrainian]
19. Inflation index in Ukraine. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> [in Ukrainian]
20. Kyrylenko O.P., Malyniak B.S. etc. (2013). Development of state pension insurance in the conditions of pension reform. Ternopil: TNEU [in Ukrainian]

Стаття надійшла: 10.07.2023

Стаття прийнята: 20.08.2023

Стаття опублікована: 28.12.2023